

30.9.2020

Ministeri Anna-Kaisa Pekonen

KANNANOTTO: STEA:N NIMILINJAUS EI SAA VAIKUTTAA PITKÄAIKAISSAIRAIDEN JA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN JÄRJESTÖLÄHTÖISEN KURSSITOIMINNAN TOTEUTUMISEEN

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA ja sen edeltäjä Raha-automaattiyhdistys on rahoittanut järjestöjen toteuttamia sopeutumisvalmennuskursseja 1980-luvun lopusta alkaen.

Sopeutumisvalmennustoiminta on suomalaisen kuntoutuksen erityismuoto. Se kehitettiin alun perin järjestöissä 50- ja 60-luvuilla.

STEA ilmoitti syyskuun alussa, että se luopuu sopeutumisvalmennus-nimestä. STEA rahoittaa edelleen tavoitteellista ryhmätoimintaa, mutta järjestöjä kehoitettiin miettimään uusi nimi toiminnalle. Järjestöissä ollaan huolissaan siitä, että nimen mukana heitetään hukkaan vuosikymmenten työ pitkäaikaissairaiden, vammaisen henkilöiden ja heidän läheistensä osallistumisen ja voimavarojen vahvistumiseksi.

Järjestölähtöinen sopeutumisvalmennus on kuntoutusta, jolla on ollut merkittävä asema pitkäaikaissairaiden ja vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämänhallinnan tukemisessa ja vaikutuksia siihen osallistuneiden elämänlaatuun.

Sopeutumisvalmennuksen tavoite on ollut pitkäaikaissairaiden ja vammaisen henkilöiden ja heidän läheistensä osallistumisen ja voimavarojen vahvistuminen.

Sopeutumisvalmennus on moniammatillinen kuntoutuspalvelu, jonka tarve, tavoite ja sisältö rakentuvat kuntoutujan elämäntilanteen mukaisesti toiminnallisista, kokemuksellisista ja tiedollisista osista.

Siinä missä muu kuntoutus yleensä on diagnoosikeskeistä, sopeutumisvalmennuksessa on painottunut ihmisen elämänvaiheet, elämäntilanteet ja elinympäristö. Jokainen järjestö on tuonut sopeutumisvalmennukseen oman jäsenistönsä tarpeet ja näkökulman. Tästä syystä sen erityisyytenä on eläminen ajassa ja avoin yhteys ympäristöön.

STEA rinnastaa järjestöjen toteuttaman sopeutumisvalmennustoiminnan sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan kanssa. Järjestöjen toteuttamat sopeutumisvalmennuskurssit eroavat kuitenkin monella tapaa esimerkiksi Kelan järjestämistä kursseista. Kurssitoiminnassa on keskitytty osallistujien sairauden tai vamman tuottamiin merkityksiin elämänhallinnassa, identiteetin luomisessa ja hyvän arjen elementtien luomisessa.

Järjestölähtöinen sopeutumisvalmennus eroaa monin tavoin Kelan järjestämästä kuntoutuksesta:

- Kelan kuntoutus on sairaus- tai sairausryhmäkohtaista, kun taas järjestöjen voi olla teeman mukaista yli sairaus- tai sairausryhmärajojen.
- Kurssit ovat matalan kynnyksen kursseja, eikä lääkärinlausuntoa välttämättä tarvita.
- Osallistumiskriteerit eivät ole niin tiukkoja kuin Kelan kursseilla
- Järjestölähtöisessä sopeutumisvalmennuksessa ei myöskään määritellä standardein kurssin muotoa tai ketä ammattilaisia kurssilla toimii, vaan näitä voidaan joustavasti muuttaa asiakastarpeiden

mukaisesti. Näin myös vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus saadaan paremmin esille kuin Kelan kursseilla.

STEA katsoo linjauksensa perusteluina, että sopeutumisvalmennustoiminta on Kelan vastuulla olevaa toimintaa. STEAn mukaan järjestöjen tuottamalle sopeutumisvalmennukselle on tyyppillistä vahva vertaistuellisuus, eikä sen rahoittama toiminta voi pitää sisällään lääkinällistä tukea.

Järjestöjen sopeutumisvalmennuskursseille on voinut hakeutua mahdollisimman helposti. Myös läheiset ja omaiset ovat pystyneet osallistumaan kursseille monipuolisemmin kuin esimerkiksi Kelan kursseille.

Kursseilla on ensisijaisesti hyödynnetty osallistujien omia kokemuksia ja vertaistukea. Tietoa ei vain anneta, vaan sitä käsitellään ryhmässä osallistujien omien kokemusten kautta.

Sopeutumisvalmennuskursseissa ei ole kyse mistä tahansa tavoitteellisesta ryhmätoiminnasta. Kurssien avulla on pystytty keskittymään sairauden tai vamman aiheuttamiin erityistarpeisiin, niihin arjen hallinnan ja elämänlaadun kysymyksiin, johon julkisen puolen sosiaali- ja terveydenhuollossa ei tällä hetkellä vastata. STEA oli rahoittamassa vuonna 2014 julkaistua kirjaa Sopeutumisvalmennus: suomalaisen kuntoutuksen oivallus. Kirjan yksi tarkoitus oli kuvata se erityisyys, mitä järjestöt sopeutumisvalmennuksessa näkevät. Suomi on ainoa maa, jossa vastaavaa toimintaa on pystytty järjestämään kattavasti, monelle eri kohderyhmälle. Sopeutumisvalmennus-nimestä luopuminen vie järjestöjen mukaan osaltaan kehitystä taaksepäin.

Vuosien mittaan järjestöt ovat tehneet pitkäjänteisesti työtä, osin yhdessä STEAn ja Kelan kanssa, kehittääkseen ja yhdenmukaistaakseen järjestölähtöistä sopeutumisvalmennustoimintaa, joka on antanut lisäarvoa julkisten toimijoiden järjestämisvastuulla olevalle kuntoutustoiminnalle. Myös terveydenhuollon ammattilaiset ovat oppineet ohjaamaan asiakkaitaan järjestöjen kurssitoiminnan pariin tietäen, mitä erityisyyttä ne ovat tarjonneet.

Nyt järjestöissä pelätään, että niiden kurssitoiminta pirstaloituu erinimiseksi ryhmätoiminnoiksi. Vaarana on, että sitä aletaan rinnastaa yhdistys- ja lomatoiminnassa toteutettuihin ryhmämuotoisiin tilaisuuksiin tai muiden organisaatioiden, kuten kuntien tai yrittäjien erilaisiin ryhmämuotoisiin toimintoihin ja tapahtumiin, jolloin koko järjestölähtöisen sopeutumisvalmennuksen perimmäinen tarkoitus unohtuu ja pitkä historia päättyy.

Vaikka nyt ei ole kyse rahasta, nimenmuutoksella voi olla taloudellisia vaikutuksia pitkäaikaissairaille ja vammaisille henkilöille, joille kuntoutusrahalaki mahdollistaa matkakustannusten korvaamisen ja kuntoutusrahan myös STEAn rahoittamille sopeutumisvalmennuskursseille. Nimenmuutoksen myötä tämä mahdollisuus on uhattuna.

Matkakorvauksilla on iso merkitys ihmisten elämässä. Mikäli tämä mahdollisuus lähtee pois, se sulkee jo lähtökohtaisesti ihmisiä palvelun ulkopuolelle, eivätkä he hakeudu toimintaan. Tämä tuo riskin syrjäytymiseen. Tässä maassa ihmiset elävät pitkien matkojen päässä. Verkossa tapahtuva toiminta ei sovi kaikille. Nimenmuutos lisäisi siten myös eriarvoisuutta.

Allekirjoittajat,

Päivi Puhakka, toiminnanjohtaja, Aivovammaliitto ry

Paula Hellemaa, toiminnanjohtaja, Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry

Ulla Suvanto, toiminnanjohtaja, Crohn ja Colitis ry

Anssi Kemppi, toiminnanjohtaja, Eläkeliitto ry

Petri Pohjonen, pääjohtaja, Invalidiliitto ry

Ilkka Repo, toiminnanjohtaja, Keliakialiitto ry

Sari Kuosmanen, toiminnanjohtaja, Lihastautiliitto ry

Sari Högström, toiminnanjohtaja, Munuais- ja Maksaliitto ry

Hanna Mattila, toiminnanjohtaja, Parkinsonliitto ry

Sonja Bäckman, toiminnanjohtaja, Psoriasisliitto ry

Anu Uhtio, toiminnanjohtaja, Reumaliitto ry